

JÓ KORMÁNYZÁS ÉS BÜNTETŐJOG

*Ünnepi tanulmányok Kis Norbert
egyetemi tanár 50. születésnapjára*

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

Jó kormányzás és büntetőjog

Ünnepi tanulmányok Kis Norbert egyetemi tanár 50. születésnapjára

Jó kormányzás és büntetőjog

Ünnepi tanulmányok Kis Norbert egyetemi tanár
50. születésnapjára

Szerkesztette
Koltay András és Gellér Balázs

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

Budapest, 2022

A kötet szerzői

Ambrus István
Bárányos Bernadett
Budai Balázs Benjámin
Christián László
Cs. Kiss Lajos
Csikány Tamás
Dávid Lilla
Deli Gergely
Elek Balázs
Fejes Zsuzsanna
Filó Mihály
Gellér Balázs
Gellérné Lukács Éva
Gombos Katalin
Hazafi Zoltán
Herke Csongor
Horváth Attila
Hutkai Zsuzsanna
Imre Miklós
Jacsó Judit
Kaiser Tamás
Kiss György Árpád
Klotz Balázs

Klotz Péter
Koller Boglárka
Koltay András
Korpics Márta
Kovács Éva Margit
Kovács Gábor
Krasznay Csaba
Kristó Katalin
Madai Sándor
Máthé Gábor
Méhes Tamás
Németh Imre
Patyi András
Pongrácz Alex
Sántha Ferenc
Sasvári Péter
Szabó Ádám
Tamás András
Téglási András
Varga Zs. András
Vastag Gyula

A borító Veronese (1528–1588) *Jó kormányzás (Il buon governo)* című festményének (1551–1552 között) felhasználásával készült. A kép Rómában, a capitoliumi múzeumokban található.

Forrás: Wikimedia Commons.

© A szerzők, 2022

Szerkesztés © Koltay András, Gellér Balázs, 2022

© A kiadó, 2022

Minden jog védve.

Tartalom

Gellér Balázs
Laudatio | 9

Koltay András
Köszöntés Kis Norbert jubileumára | 15

Ambrus István
A szabálysértési jog tudománya és néhány elvi kérdése | 19

Bárányos Bernadett
Az ügyvédek véleménynyilvánítási joga | 37

Budai Balázs Benjámín
Norbi *et Orbi* | 53

Christián László
A közigazgatási büntetőhatalom, a rendészet és a Nemzeti Köszolgálati Egyetem
a járványkezelés szolgálatában | 55

Cs. Kiss Lajos
Az államtudomány komplexitása és reflexivitása | 67

Csikány Tamás
A ludovikások zalacsányi szép napjai | 85

Dávid Lilla
Gondolatok a kényszermunka szabályozásáról egy tíz évig tartó kizsákmányoló kötelék
kapcsán | 97

Deli Gergely
A kocsma, a birkózók és az állami beavatkozás | 115

Elek Balázs
A kábítószerrel visszaélés törvényi szabályai a nemzetközi és európai egyezmények,
a normavilágosság és a társadalomra veszélyesség tükrében | 129

Fejes Zsuzsanna
A határon átnyúló kormányzás közjogi kihívásai a 21. században | 145

Filó Mihály

A megbízhatósági vizsgálat és az akaratszabadság –
Gondolatok a büntetőjog emberképéről | 159

Gellér Balázs

A hálapénz megítélése az egészségügyben az új szabályozás fényében | 169

Gellérmé Lukács Éva

Az Ukrajnából menekülők egészségügyi ellátása Magyarországon –
Pillanatkép 2022 márciusában | 183

Gombos Katalin

Az Európai Unió jogforrásainak kategóriatani problémái | 201

Zoltán Hazafi

Sur la route de la mise en place de la gestion prévisionnelle des ressources humaines:
L'informatisation de la gestion des emplois dans la fonction publique hongroise | 215

Herke Csongor

A letartóztatás gyakorlati kérdései az új büntetőeljárási törvény tükrében | 237

Horváth Attila

A rockzene cenzúrázása Magyarországon a Kádár-rendszer időszakában | 249

Hutkai Zsuzsanna

Uniós támogatások Magyarországon harminc év távlatából | 261

Imre Miklós

Az I. világháború hadigazdálkodásának közjogi alapjai –
Továbbá a háborús gazdaságirányítás néhány jellemzője Magyarországon | 279

Jacsó Judit

A pénzmosás elleni küzdelemről szóló új uniós jogalkotási javaslatcsomag –
Különös tekintettel a Pénzmosás és Terrorizmusfinanszírozás Elleni Küzdelem
Hatóságára | 307

Kaiser Tamás

Komplex problémák és narratívák –
A területi egyenlőtlenség értelmezési keretei az Egyesült Királyságban | 321

Kiss György Árpád

Kapcsolatok egy virtuális világban – Vázlat a munka során átalakuló kapcsolatokról | 337

Klotz Péter

Hatásos, arányos és visszatartó? – Avagy a jogi személlyel szemben alkalmazott büntetőjogi
intézkedések Magyarországon | 349

Koller Boglárka

„Vágyódás az elismerésre” –
Az identitás mint a 21. század társadalomtudományi elemzéseinek kulcsfogalma | 365

Kovács Éva Margit

A közigazgatási oktatási programok munkaerőpiaci relevanciájának vizsgálata –
A hazai felsőoktatási programok áttekintése | 377

Kovács Gábor

Kockázatok és mellékhatások | 397

Krasznay Csaba

Kiberbiztonsági képzések a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen | 407

Kristó Katalin– Klotz Balázs

A nagy tölgyfa asztal új hajtásokat hozott, avagy a közszolgálati továbbképzés elmúlt
tíz évének tíz fontos eredménye | 425

Madai Sándor

A büntetőhatalom jogági hatáiról és azok átlépéséről | 441

Máthé Gábor

A megoldhatatlan felelősségi problematika meghaladása | 453

Méhes Tamás – Korpics Márta

Kihívások és válaszok a felsőoktatásban | 469

Németh Imre

A bűnösségi elv megdöntése | 495

Patyi András

A jogegységipanasz-eljárások gyakorlatának néhány alapkérdése | 511

Pongrácz Alex

„Mert szeretjük a Földünket” – A természettel kapcsolatos felfogás konzervatív olvasata(i) | 527

Sántha Ferenc

Szervezeti felelősség a nemzetközi büntetőjogban? | 537

Sasvári Péter

A 2021-ben nyertes Bolyai János Kutatási Ösztöndíjban részesültek empirikus vizsgálata | 551

Szabó Ádám

Római kori vámhivatal Pécsen | 569

Tamás András

A büntetőjog vége(?) | 577

Téglási András

Köszöntő Kis Norbertnek | 585

Varga Zs. András

A közigazgatási jogi norma és a közigazgatási jogi szankció | 587

Vastag Gyula

Érdek és történelem – BME és Corvinus újra együtt? | 601

Herke Csongor*

A letartóztatás gyakorlati kérdései az új büntetőeljárási törvény tükrében

Bevezetés

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) számos gyakorlati változást hozott. A kodifikáció során azt a célt határozták meg, hogy

- Magyarország Alaptörvénye rendelkezéseinek megfelelő,
- a nemzetközi gyakorlattal és elvárásokkal összhangban álló,
- a tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülését biztosító,
- a magyar eljárásjog hagyományos értékeire építő,
- korszerű, hatékony, célszerű és észszerű időn belül lefolytatott,
- az igazságra törekvő,
- a funkciómegosztás elvét szem előtt tartó,
- a sértettek és különleges bánásmódot igénylő személyek érdekeire fokozott figyelmet fordító,
- a rendeltetésszerű joggyakorlás elvét érvényesítő

büntetőeljárási szabályozást alakítsanak ki. A személyi szabadság elvonásával és korlátozásával járó kényszerintézkedések szabályainál a kodifikáció során mind rendszerszinten, mind a részletszabályokban a fokozatosság elvét hangsúlyozták. Ennek megfelelően a letartóztatás valóságos alternatívájaként jelent meg a bűnügyi felügyelet, amely gyűjtőfogalomként magába foglalta az 1998. évi XIX. törvényben (a régi Be.-ben) szabályozott házi őrizetet, lakhelyelhagyási tilalmat, valamint további más magatartási szabályokat.

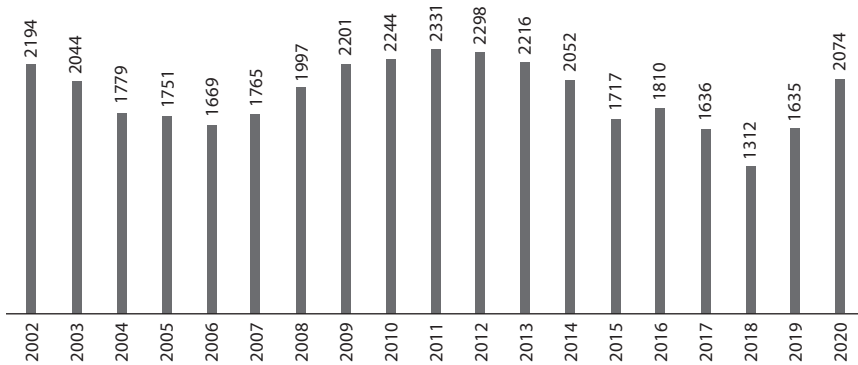
Ennek megfelelően az új elnevezéssel „személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések” elrendelésének, meghosszabbításának és fenntartásának általános feltétele kibővült: a szabadságvesztéssel fenyegetettség mellett a 276. § (1) bekezdés *b)* pontja szerint általános feltétel az is, hogy a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés céljának eléréséhez

* Egyetemi tanár (Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar).

az adott kényszerintézkedés szükséges, és az elérni kívánt cél más módon nem biztosítható.

Azt, hogy a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések közül a letartóztatás a legsúlyosabb, két rendelkezés is alátámasztja: egyrészt a Be. 277. § (4) bekezdése értelmében letartóztatás csak akkor rendelhető el, ha a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedéssel elérni kívánt cél távoltartással, illetve bünyügyi felügyelettel nem biztosítható, másrészt a Be. 285. § (1) bekezdése szerint óvadék elrendelése esetén letartóztatás helyett távoltartást, bünyügyi felügyeletet vagy távoltartást és bünyügyi felügyeletet, bünyügyi felügyelet helyett pedig távoltartást lehet elrendelni, azaz a kényszerintézkedések sorrendje: letartóztatás, bünyügyi felügyelet és távoltartás (illetve bünyügyi felügyeletnél az egyes magatartási szabályok is enyhíthetők).¹

Ha azt gondolnánk, hogy a kifejezett jogalkotói előírás, miszerint letartóztatásra csak a legvégső esetben kerüljön sor, érdemi kihatással volt a letartóztatások elrendelésére, némileg csalódnunk kell. Az 1. ábrán megfigyelhető a letartóztatások számának alakulása 2013 és 2020 között.

1. ábra. Letartóztatások száma 2002–2020 között

Megjegyzés: A tárgyidőszak utolsó napján lévő letartóztatások száma.

Forrás: Nagy Tibor (szerk.): *Ügyészségi statisztikai tájékoztató. A 2020. évi tevékenység*. Budapest, Legfőbb Ügyészség, 2021. 59.; Nagy Tibor (szerk.): *Ügyészségi statisztikai tájékoztató. A 2018. I. félévi tevékenység*. Budapest, Legfőbb Ügyészség, 2019. 48.; Nagy Tibor (szerk.): *Ügyészségi statisztikai tájékoztató. A 2018. II. félévi tevékenység*. Budapest, Legfőbb Ügyészség, 2019. 55.; Nagy Tibor (szerk.): *Ügyészségi statisztikai tájékoztató*. Budapest, Legfőbb Ügyészség, 2014. 49.; Nagy Tibor (szerk.): *Ügyészségi statisztikai tájékoztató*. Budapest, Legfőbb Ügyészség, 2008. 61.; Nagy Tibor (szerk.): *Ügyészségi statisztikai tájékoztató*. Budapest, Legfőbb Ügyészség, 2007. 61. adatai alapján a szerző szerkesztése

¹ Herke Csongor: *Magyar büntető eljárásjog*. Pécs, Baufirma, 2021. 96.

A grafikonhoz annyit hozzá kell fűzni, hogy a 2018-as adatok első fele az előzetes letartóztatásokra, a második fele a letartóztatásokra vonatkozik, de valószínűleg pontatlan, hiszen a tárgyidőszak végi letartóztatások száma nem biztos, hogy tartalmazza a még korábban elrendelt és a tárgyidőszakban fenntartott előzetes letartóztatásokat.

Az mindenesetre megfigyelhető, hogy a fokozatosság elvének törvényi rögzítése nem oldotta meg a letartóztatások nagy számával összefüggő problémákat, hiszen 2020-ban a tárgyév végén több letartóztatás volt folyamatban, mint 2013 után bármelyik évben, és 2003 és 2008 között sem találunk olyan évet, amikor a tárgyév végén ennyi letartóztatott lett volna. Arra nem vállalkozhatunk, hogy a letartóztatások ilyen magas számának okát megállapítsuk, de két gyakorlati példán keresztül megpróbálunk rávilágítani arra, hogy milyen okai lehetnek az alapos ok nélkül elrendelt vagy fenntartott letartóztatásnak.

A megalapozott gyanú vizsgálata (a letartóztatás általános feltétele)

A megalapozott gyanú (az 1998. évi XIX. törvény [1998-as Be.] előtti elnevezéssel alapos gyanú) mindig is általános feltétele volt a letartóztatásnak (korábbi elnevezéssel előzetes letartóztatás, a továbbiakban együtt: letartóztatás). A megalapozott gyanú, mégpedig a kétirányú – a bűncselekményre és az elkövetőre vonatkozó – megalapozott gyanú szükségessége már a személyi szabadság kiemelt alkotmányos védelméből is következik. Ugyanakkor a megalapozott gyanúra mint általános feltételre utal a Be. megfogalmazása is: a 276. § (1) bekezdés *a*) pontja szerint a terhelttel szemben személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés elrendelésének, meghosszabbításának és fenntartásának csak akkor van helye, ha a terhelt (szabadságvesztéssel fenyegetett) bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható, vagy vele szemben vádat emeltek. De már akkor is kiemelték a megalapozott gyanú szükségességét, amikor ezt *expressis verbis* a törvény nem mondta ki.²

A kétirányú megalapozott gyanú fennforgásán Tremmel Flórián szerint az értendő,³ hogy sor került a nyomozás elrendelésére (bűncselekményi megalapozott gyanú) és az elkövetői megalapozott gyanú közlésére. A gyanú akkor tekinthető megalapozottnak, ha az átlagosnál (50%-nál) nagyobb a valószínűsége

² Az alapos gyanú alapvető fontosságát emelte ki az 1973. évi I. törvénnyel (1973-as Be.) összefüggésben Blutman László is, amikor megállapította, hogy az alapos gyanúnak a letartóztatás tartama alatt végig fenn kellett állnia, különben a letartóztatás jogszerűtlenné vált. Blutman László: A letartóztatás időtartamának ésszerűsége az európai alapjogokban. *Rendészeti Szemle*, 31. (1993), 6. 19.

³ Tremmel Flórián: *Büntető eljárásjog. Általános rész.* Pécs, JPTE, 1996. 272.

a bűncselekmény elkövetésének, illetve az elkövetői minőségnek. Bócz Endre szerint a valószínűség többféle értelmezése közül a büntetőeljárásban esetenként a statisztikai valószínűség alkalmazható,⁴ de a gyanú vizsgálatakor a logikai (induktív) valószínűségfelfogás érvényesülhet. A gyanú megalapozottságának vizsgálata során a bíróság azt döntheti el, hogy a gyanúsítás tárgyává tett cselekmény bűncselekmény-e, és a bemutatott bizonyítékok alkalmasak-e annak igazolására, hogy a bűncselekményt a terhelt követte el. Így Bócz szerint négy esetben nem megalapozott a gyanú:

- az ügyész nem mutat be bizonyítékot;
- a bizonyítékokból nem lehet a fentiekre következtetni;
- a bizonyíték nem hitelt érdemlő (a köztudomással vagy a bíróság hivatalos tudomásával ellentétes);
- a bizonyíték beszerzése törvénytörő volt.

Ha annak nagyobb a valószínűsége, hogy a cselekmény nem bűncselekmény, illetve hogy nem az adott személy követte el, akkor legfeljebb egyszerű gyanú állhat fenn.⁵

Finszter Géza szerint a bűncselekményre vonatkozó gyanút csak közvetlen bizonyítéokra lehet alapítani, míg az elkövetői megalapozott gyanút már több közvetett bizonyíték is alátámaszthatja.⁶ Ugyanakkor elvi problémát jelent, hogy a bíróság a nyomozati szakban még nem mérlegelheti, hogy a bizonyítékoknak milyen bizonyító erejük van, hiszen ez prejudikációhoz vezetne. Azt azonban érdemben meg kell vizsgálnia, hogy valóban fennáll-e a megalapozott gyanú, illetve megvannak-e a letartóztatási okok (és nincs-e kizáró ok). Ezt pedig lényegében az addig felmerült bizonyítékok és adatok alapján lehet megállapítani. Míg azonban az eljárás kezdeti szakában a megalapozott gyanú fennállásához perrendszerű bizonyíték nem szükséges, addig ha az eljárás további menete során sem merülnek fel bizonyítékok, az mindinkább gyengíti a megalapozott gyanú meglétét. Tehát az eljárás későbbi szakában elrendelt (fenntartott) letartóztatás során a bíróságnak egyre fokozottabban kell vizsgálnia, hogy a megalapozott gyanút milyen bizonyítékok támasztják alá.

⁴ Bócz Endre: Elgondolások a büntetőeljárás újrakodifikálásához. *Belügyi Szemle*, 28. (1990), 1. 42–43.

⁵ Az egyszerű és a megalapozott gyanú megkülönböztetése a gyakorlatban már nehezen keresztülvihető. Ezt bizonyítja az is, hogy amikor Ausztriában módosították a Be.-t, és a gyanú (*Tatverdacht*) helyett bevezették a megalapozott gyanú (*dringender Tatverdacht*) fogalmát mint a letartóztatás elrendelésének általános feltételét, ez Richard Obendorf vizsgálata szerint semmilyen változást nem eredményezett a letartóztatások száma tekintetében. Lásd Richard Obendorf: Der Entwurf eines Strafprozeßänderungsgesetz und die Praxis. *Juristische Blätter*, 1966. 22.

⁶ Finszter Géza: Az alapos gyanú kriminalisztikai fogalma. *Belügyi Szemle*, 18. (1980), 9. 23–25.

Könnyebb a dolga a bíróságnak a megalapozott gyanú tekintetében a vádemelést követően elrendelt (fenntartott) letartóztatás esetén. Ilyenkor ugyanis már maga a vád elegendő a letartóztatás általános feltételének a fennállásához (illetőleg azok a bizonyítékok, amelyek a vád alapul). Mivel ilyenkor már nemcsak megalapozott gyanúról, hanem egy ennél erősebb, nyomatékos gyanúról beszélhetünk, az eljárás ezen szakában a bíróságnak már nem kell vizsgálnia a megalapozott gyanút (erre utal a Be. már idézett megfogalmazása is). Természetesen a megalapozott gyanú mint a letartóztatás általános feltétele ilyenkor is fennáll, csak annak körülményeként vizsgálata helyett a bíróság dolga leegyszerűsödik azzal, hogy a vádra hivatkozva azt meglévőnek tekinti. Ha ugyanis a bíróság álláspontja szerint nem állna fenn megalapozott gyanú, akkor már a tárgyalás előkészítése során meg kellene szüntetnie az eljárást, illetőleg a tárgyalási szakban felmentő ítéletet kellene hoznia. Az elsőfokú ügydöntő határozat kihirdetésekor (illetve az ezt követően) elrendelt letartóztatás esetén pedig már nemcsak nyomatékos gyanú áll fenn, hanem – a bíróság álláspontja szerint – bizonyítottság is, ezért ilyenkor szintén nem kell a megalapozott gyanút külön vizsgálni.

Visszatérve a vádirat benyújtása előtt elrendelt letartóztatásra, nem elég, ha fennáll a megalapozott gyanú a terhelttel szemben, hanem azt közölni is kell vele. Ennek a közlésnek alapvető jelentősége van, mivel a terhelti jogállás is ezzel nyílik meg (például jogorvoslati, jelenléti vagy iratbetekintési jog), a terhelt innentől tudja meg, hogy milyen bűncselekmény miatt folyik ellene büntetőeljárás, és az érdemi védekezési jogosítványai is innentől datálódnak. Mivel megalapozott gyanúról csak a közlést követően beszélhetünk, enélkül a letartóztatást elrendelni nem lehet. A bűncselekmény megalapozott gyanúját ezért mindenképpen kifejezetten közölni kell a terhelttel.⁷ A megalapozott gyanú meglétét az eljárás során mindvégig figyelemmel kell követni. Így ha a megalapozott gyanú jelentős mértékben meggyengül (legalább az egyszerű gyanú szintjére süllyed), a terhelt letartóztatását is meg kell szüntetni (akkor is, ha a letartóztatási okok változatlanul fennállnak).

A fentiek alapján az tehát vitathatatlan, hogy a vádemelés előtt a kétirányú megalapozott gyanú a letartóztatás elrendelésének és meghosszabbításának (fenntartásának) is feltétele. Az sem lehet kétséges, hogy a kétirányú megalapozott

⁷ Helytelen volt tehát a 2000-es Kommentárnak az a megállapítása, hogy az alapos gyanú közlésével egyenértékűnek tekinthető, ha a terhelt a törvényes kioktatások mellett saját maga tár fel újabb bűncselekményt. Ennek alapján ugyanis például szabadságvesztéssel nem büntetendő bűncselekmény miatt indult eljárásban a terhelt vallomása alapján – ha abból szabadságvesztéssel büntetendő más bűncselekmény elkövetése derül ki – elrendelhető lenne a letartóztatás anélkül, hogy a terhelttel szemben ez utóbbi bűncselekménnyel kapcsolatban is közölték volna a megalapozott gyanút, holott a bűncselekmény szabadságvesztéssel fenyegetettsége a letartóztatásnak általános feltétele. Jakucs Tamás (szerk.): *A büntető eljárás kommentárja*. Budapest, CompLex, 2000.

gyanú meglétét a bíróság az addig felmerülő (még ha nem is perrendszerű) bizonyítékok alapján tudja csak vizsgálni. A gyakorlatban mégis számtalan esetben találkozunk olyan nyomozási bírói határozattal, amelyik kimondja, hogy a bíróság a nyomozati szakban nem vizsgálhatja a bizonyítékokat. Ennek alapjára Stál József mutatott rá.⁸ E szerint a probléma a Legfelsőbb Bíróság 1989-ben kiadott 122. sz. állásfoglalásának helytelen értelmezésén alapuló bírói gyakorlatra vezethető vissza, amely sajnos időközben bírói határozatokban (BH) is megjelent. Noha a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma a 2007. április 16-i 2/2007. sz. BK véleményével ezt a 122. sz. állásfoglalást nem tartotta fenn, az állásfoglalás alapján kialakult helytelen bírói gyakorlaton alapuló BH-kra a mai napig szívesen hivatkoznak egyes bíróságok (vagy nem e BH-kra hivatkoznak, de azok indokolását veszik át határozatunkban).

Nézzük meg, hogy melyik bírói határozatról van szó. A Baranya Megyei Bíróság BH1992. 234. sz. alatt közzétett Bkf. 311/1991. sz. ügyben hozott döntésében kimondja, hogy „a kényszerintézkedésekkel kapcsolatban a vádirat benyújtása előtti eljárásban az alapos gyanúnak mint az előzetes letartóztatás úgynevezett általános feltételének meglétét az egyes bizonyítékok bizonyító erejének egybevetése nélkül kell tisztázni”. A határozat indokolása szerint a megalapozott gyanú közléséhez ugyanis nem szükséges bizonyosság, elegendő annak valószínűsítése, hogy bűncselekmény történt, és hogy annak elkövetője a gyanúsított. A helyzet tehát az ügyben eljáró bíróság szerint merőben eltér a büntetőeljárás tárgyalási szakától, amikor a bíróságnak azt kell megállapítania, hogy a bizonyítékok minden kétséget kizáróan igazolják-e a vádlott bűnösségét, és ebben a körben az összes bizonyítékot szabadon mérlegeli, szemben az eljárás vádemelés előtti szakaszával, amikor ezt a hatóság nem teheti meg. Ennek megfelelően a Baranya Megyei Bíróság kifejtette, hogy a letartóztatás tárgyában a vádemelés előtt való döntés során nincs lehetőség az egyes bizonyítékok mérlegelésére, így az adott ügyben nem lehetett volna a sértett vallomásának bizonyító erejét összevetni a gyanúsított tagadásával.

Ehhez hasonló következtetésre jutott a Legfelsőbb Bíróság a Bkf. I. 167/2004. sz. határozatában, amely BH2004. 227. sz. alatt jelent meg. E szerint a „letartóztatással kapcsolatos döntésekre az addig feltárt bizonyítékok bizonyító erejének mérlegelése nem tartozhat”. A döntésben azonban a Legfelsőbb Bíróság nem indokolta meg, hogy miért ne lehetne mérlegelni a bizonyítékokat a megalapozott gyanú vizsgálata során a vádemelés előtti letartóztatással összefüggésben, mindössze utalt arra, hogy „erre a Legfelsőbb Bíróság már számos határozatában rámutatott”. Azt a döntésből nem tudjuk meg, hogy milyen határozatokra

⁸ Stál József: *A letartóztatás általános feltételéhez kapcsolódó bizonyítékértékelés a joggyakorlatban*. Doktori értekezés, Debrecen, DE, 2020. 264.

gondolt a Legfelsőbb Bíróság, de tény, hogy számtalan (helytelen) döntés alapját ez a BH2004. 227. sz. döntés képezte.

Érdekes módon találunk olyan BH-t is, amelyben éppen a Legfelsőbb Bíróság említett 122. sz. állásfoglalására hivatkozva állapítja meg az eljáró bíróság, hogy igenis vizsgálni kell a megalapozott gyanú meglétét alátámasztó bizonyítékokat. Így a BH1993. 491. sz. eseti döntés rendelkező része szerint a vádirat benyújtása előtt a bíróságnak vizsgálnia kell a nyomozó hatóság által közölt bűncselekmény megalapozott gyanújának meglétét a letartóztatás indokoltsága szempontjából. A BH alapját képező Fővárosi Bíróság 24. Bkf. 2578/1992. sz. döntésének indokolása kifejti, hogy mivel a letartóztatásról első fokon döntő bíróság nem indokolta meg, hogy a gyanúsított ellen orgazdaság büntette miatt indult ügyben ennek a bűncselekménynek a megalapozott gyanúját alátámasztják-e a nyomozás során eddig feltárt adatok, vagy sem, a másodfokú bíróság e hiányosságot pótolva feltárta azokat a bizonyítékokat, amelyek az orgazdaság büntettének a megalapozott gyanúját alátámasztják, így a kényszerintézkedés általános feltétele megállapítható. Ebből a döntésből is az következik tehát, hogy a bíróságnak igenis vizsgálnia kell a megalapozott gyanút alátámasztó vagy azt cáfoló bizonyítékokat a vádemelés előtt is a letartóztatás indokoltságának vizsgálatára során.

Szintén a vádemelés előtti bírói bizonyítékmérlegelés tilalmát támasztja alá a Bács-Kiskun Megyei Bíróság 2. Bf. 101/1999. sz. ügyben hozott, BH2001. 106. sz. alatt kiadott eseti döntése. Ennek rendelkező része szerint a tárgyalás előkészítésének szakaszában a letartóztatás kérdésében való döntésnél a büntetőeljárás és a kényszerintézkedés alkalmazásának általános feltétele (a bűncselekmény megalapozott gyanúja) vonatkozásában a bíróságnak a rendelkezésre álló bizonyítékok mérlegelése nélkül abban kell állást foglalnia, hogy a vádlott terhére szóló bizonyítékok megalapozzák-e a bűncselekmény elkövetésének gyanúját. A másodfokú bíróság döntésében kimondta, hogy a bíróság még a tárgyalás előkészítése során (azaz a vádemelés után) is csak annyiban vizsgálhatja a bizonyítékokat (és csak azok mérlegelése nélkül), hogy a letartóztatás általános feltétele, a bűncselekmény megalapozott gyanúja, továbbra is fennáll-e, avagy a megalapozott gyanú olyan mértékben meggyengült, hogy az már nem teszi lehetővé vagy indokoltá a kényszerintézkedés alkalmazását. Ez a kérdés a hatályos Be. alapján már nem merül fel, hiszen ahogyan fentebb említettük, a megalapozott gyanú csak a vádemelés előtt feltétele a letartóztatásnak, azt követően elegendő arra utalni, hogy a terhelttel szemben vádat emeltek.⁹

⁹ Emellett még számos döntés utal arra, hogy a Legfelsőbb Bíróság által korábban kiadott 122. sz. állásfoglalás alapján a bíróságok a gyakorlatban sokszor jutnak arra a hibás következtetésre, hogy

Az Alkotmánybíróság határozatai szöges ellentétben állnak a jogszabályellenes bírói gyakorlattal, hogy egyes bíróságok kizárják a bizonyítékok mérlegelését a megalapozott gyanú mint a letartóztatás általános feltételének vizsgálata során a vádemelés előtt, hiszen az Alkotmánybíróság szerint a nyomozási bíró igenis végez bizonyítékértékelést a nyomozás során a megalapozott gyanú vonatkozásában, és éppen ezért van kizárva az érdemi döntésből.¹⁰ Ha a nyomozási bíró nem végezne bizonyítékértékelést, akkor valószínűleg nem is lenne szükség a kizáró szabály alkalmazására (legalábbis kevésbé lenne jelentősége). Ha igazuk lenne azoknak a bíróságoknak, amelyek szerint a vádemelés előtt a nyomozási bíró nem végezhet bizonyítékértékelést, akkor az a furcsa helyzet állna elő, hogy megállapítható lenne a megalapozott gyanú megléte akkor is, ha a bizonyítékok mérlegelése alapján egyébként egyértelmű, hogy azt csak egy kényszervallatás vagy leplezett eszközökből törvénytelenül beszerzett bizonyíték támasztja alá. Sőt akár akkor is lehet tartóztatni valakit, ha 100%-os alibit igazol (például tévéfelvétel igazolja, hogy a bűncselekmény elkövetésekor nem tartózkodhatott a bűncselekmény helyszínén). Mivel ezekben a nyilvánvaló esetekben a bíróság biztosan utalna a bizonyítékokra, felmerülhet a kérdés, hogy akkor hol van a (semmilyen jogszabályban nem rögzített) bizonyítékértékelési/mérlegelési tilalom határa.

A letartóztatási ok megváltozásának a vizsgálata (a letartóztatás különös feltétele)

A konkrét ügyben a Pécsi Járásbíróság Nyomozási-Szabálysértési Csoportjának 2.Bny.566/2021/3/I. számú végzése, illetve a Pécsi Törvényszék mint másodfokú bíróság azt helybenhagyó 2.Bnyf.276/2021/3. számú végzése elrendelte a gyanúsított letartóztatását. A végzés indokolása szerint a gyanúsított megalapozottan gyanúsítható a Btk. 196. § (1) bekezdése szerinti szexuális kényszerítés büntetnének elkövetésével. A megalapozott gyanú meglétén felül a bíróságoknak vizsgálniuk kellett a különös feltételek meglétét is. A határozatok indokolása szerint a bűnismétlés veszélyét az a tény támasztotta alá, hogy a gyanúsított elsőfokú bíróság előtt tett előadása szerint a településen belüli mozgása során nincs lehetősége a sértett lakóházát elkerülni, ezért a gyanúsított ígérete – miszerint szabadlábba kerülése esetén igyekezne a sértettet elkerülni – a gyanúsított jelenlegi érzelmi állapotára és a cselekmény jellegére is figyelemmel nem jelent

vádemelés előtt a bíróság nem mérlegelheti a bizonyítékokat a letartóztatás szükségességének vizsgálata során. Ezeket most nem részletezzük, Stál említett műve részletesen kitér e döntésekre.

¹⁰ 34/2013. (XI. 22.) AB határozat.

kellő garanciát a bűnisméltés elkerülésére. Távol tartás, illetve bűnügyi felügyelet alkalmazása esetén a még fel nem lelt tárgyi bizonyítási eszközök beszerzése is veszélybe kerülne. Ennek megfelelően a bíróságok nem láttak lehetőséget a Be. fentebb idézett rendelkezései alapján letartóztatás helyett enyhébb kényszerintézkedés elrendelésére, mivel az nem kétséges, hogy a bizonyítás sikerének biztosítása és a bűnisméltés elkerülése érdekében személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés alkalmazása szükséges a gyanúsítottal szemben, azonban a letartóztatásnál enyhébb korlátozással járó kényszerintézkedés (távol tartás, illetve bűnügyi felügyelet) alkalmazása a cselekmény jellegére és az ügy körülményeire tekintettel nem lenne célravezető, különösen arra figyelemmel, hogy a gyanúsított lakóhelye a sértett szomszédságában van.

Ezt követően a gyanúsított megváltoztatta a lakóhelyét annak érdekében, hogy a végzésben megjelölt ok (miszerint azért nincs lehetőség az enyhébb kényszerintézkedés elrendelésére, mert a lakóhelye a sértett szomszédságában van) ne álljon fenn. A letartóztatást azonban a Pécsi Járásbíróság Nyomozási-Szabálysértési Csoport 2.Bny.605/2021/3. számú végzésével fenntartotta. A letartóztatás megszüntetésére (és egyúttal enyhébb, személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés elrendelésére) irányuló indítvánnyal szemben a bíróság álláspontja szerint a gyanúsított lakcímváltozása önmagában még nem elegendő ahhoz, hogy a bűnisméltés, avagy a bizonyítás meghiúsításának, akadályozásának veszélye alappal ne merülne fel a gyanúsított vonatkozásában. A gyanúsított új lakcímeként megjelölt település ugyanis pár kilométerre található a sértett lakóhelyétől, a szomszédos településen. A terhelt jól ismeri a sértettet, korábban szoros érzelmi kapcsolatban álltak egymással, ezért feltehető, hogy a gyanúsított megpróbálná a sértettel felvenni a kapcsolatot szabadlábra kerülése esetén. A gyanúsított idős édesanyja is a sértettel megegyező településen lakik, akinek az esetleges gyanúsított általi látogatása, gondozása során a terhelt könnyen a sértett közelébe kerülhetne, így mindezek alapján fennáll annak a veszélye, hogy a gyanúsított a sértettel ismételten találkozna, őt megfélemlítené, vagy vallomásának megváltoztatására törekedne rábírní. A gyanúsított terhére rótt bűncselekmény előzményei, a gyanúsított önvallomása, a bűncselekmény elkövetésének körülményei, a sértettel korábban hosszú időn keresztül fennálló érzelmi viszonya, valamint a gyanúsított jelenlegi érzelmi állapota alapján továbbra is alappal feltételezhető, hogy a gyanúsított szabadlábra kerülése esetén – különösen a sértett sérelmére – újabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményt követne el.

Az elsőfokú bíróság iratok alapján meghozott végzése ellen a védelem fellebbezést nyújtott be. A fellebbezés során elsősorban azt sérelmezték, hogy a bíróság lényegében megváltoztatta a letartóztatás okát, ugyanis a letartóztatási okok közül ugyanarra a pontra hivatkozik, de annak alapjaként más körülményt jelöl meg. Ugyanez lenne a helyzet, ha a szökés veszélye miatt rendelnék el valakinek

a letartóztatását, mert nincs állandó munkahelye, majd amikor igazolja az állandó munkahelyét, akkor arra tekintettel rendelnék el (hosszabbítanák meg) a letartóztatást, hogy azért áll fenn a szökés veszélye, mert feltárták, hogy külföldi kapcsolatai vannak, és a szökését szervezi. A védelemnek ugyanis meg kell adni az érdemi lehetőséget arra, hogy ha új körülmény alapján tartják fenn a letartóztatást, akkor ez ellen érdemben ki tudja fejteni véleményét. Éppen ezért írja elő a Be. 466. § (1) bekezdésének *b*) pontja, hogy a nyomozási bírónak ülést kell tartania, ha az indítványban a meghosszabbítás okaként a korábbi határozathoz képest új körülményre hivatkoztak. A törvényhozó szándékosan nem az „új okra”, hanem az „új körülményre” kifejezést használja, mivel nem az a lényeg, hogy a letartóztatási ok azonos-e, hanem az azt megalapozó körülmény.

A Pécsi Törvényszék mint másodfokú bíróság a 2.Bnyf.300/2021/3. számú végzésével a letartóztatást fenntartó végzést helybenhagyta. A másodfokú bíróság szerint a letartóztatás elrendeléséhez képest sem az ügyészi indítvány, sem az elsőfokú bíróság nem hivatkozott a meghosszabbítás okaként új körülményre, ezért az elsőfokú bíróság a határozatát jogszerűen hozta meg az ügyiratok alapján, a Be. 466. § (1) bekezdés *b*) pontja alapján ülés tartásának kötelezettsége nem terhelte. A Pécsi Törvényszék határozata szerint tehát nem az a fontos, hogy mi a letartóztatási okot megalapozó körülmény, hanem csak az, hogy ugyanarra a letartóztatási okra hivatkoztak-e. Álláspontunk szerint ez a jogértelmezés teljesen téves, és a sokszor bírált mechanikus jogalkalmazás újabb példája.

Összegzés helyett

Az új Be. számos tekintetben igyekezett megreformálni a büntetőeljárás szabályait és megfelelni a modern kor kihívásainak. A személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedések tekintetében számos, a bírói gyakorlatban rögzült rendelkezést emeltek jogszabályi szintre, és a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések általános és különös feltételeinek egységesítése mellett sor került azok egyfajta sorrendjének kialakítására is az általuk korlátozott emberi jog alapján. Ennek megfelelően rögzítették, hogy a bűncselekmény szabadságvesztéssel fenyegetettsége mellett a kétirányú megalapozott gyanú minden személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés általános feltétele, és azt is az általános feltétel szintjére emelték, hogy a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés céljának eléréséhez az adott kényszerintézkedés szükséges, és az elérni kívánt cél más módon nem biztosítható.

Azt lehet mondani, hogy a jogszabályi szöveg már mindenben megfelel az alkotmányos és a nemzetközi jogelvekből fakadó elvárásoknak. Ahogyan az már korábban más jogintézmények vonatkozásában is elmondható volt, most

sem a szabályozással, hanem a jogalkalmazással kapcsolatban merül fel probléma. A tanulmány két ilyen jogértelmezési nehézséget elemez. Egyrészt górcső alá veszi a kétirányú megalapozott gyanú meglétének vizsgálatát, és megállapítja, hogy a már másfél évtizede hatályon kívül helyezett, a Legfelsőbb Bíróság 1989-ben kiadott 122. sz. állásfoglalásának helytelen értelmezésén alapuló bírói gyakorlat, miszerint nem lehet mérlegelni a megalapozott gyanú meglétével kapcsolatos bizonyítékokat, mindenképpen kerülendő. Mind a jogelmélet, mind a törvényszöveg értelmezése alapján egyértelműen megállapítható, hogy a bíróság a vádemelés előtt is csak a bizonyítékok értékelése, mérlegelése alapján juthat arra a következtetésre, hogy a kétirányú megalapozott gyanú mint a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések általános feltétele fennáll-e. Másrészt a különös feltételek, a letartóztatási okok vonatkozásában meg kellett állapítani, hogy a vádemelés előtti meghosszabbítások során nem az a lényeg, hogy a határozatban megjelölt ok, hanem (ahogyan maga a Be. is fogalmaz) az azt megalapozó körülmény új-e. Márpedig ha a letartóztatás meghosszabbítása tárgyában a vádemelés előtt az ügyészség új körülményre hivatkozik, akkor ennek alapján a nyomozási bírónak mindenképpen ülésen kell döntenie a letartóztatás meghosszabbításának kérdésében.

Kiadja a Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Ludovika Egyetemi Kiadó
A kiadásért felel: Deli Gergely rektor
Székhely: 1083 Budapest, Ludovika tér 2.
Kapcsolat: kiadvanyok@uni-nke.hu

Felelős szerkesztő: Inzsöl Kata
Olvasószerkesztők: Biró Csilla, Bujdosó Hajnalka, György László, Kalcsics Ildikó, Kutas Éva,
Resofszi Ágnes, Szabó Ilse, Tomka Eszter
Tördelőszerkesztő: Fehér Angéla
Korrektorok: Biró Csilla, Bujdosó Hajnalka, György László,
Kalcsics Ildikó, Kutas Éva, Tomka Eszter

Nyomdai kivitelezés: Pátria Nyomda Zrt.
Felelős vezető: Orgován Katalin vezérigazgató

ISBN 978-963-531-757-8 (nyomtatott)
ISBN 978-963-531-758-5 (ePDF)
ISBN 978-963-531-759-2 (ePub)

9 789635 317578

Kis Norbert jogász, egyetemi tanár oktatóként és vezetőként is szolgálta, szolgálja a felsőoktatást. Az ELTE, a Széchenyi István Egyetem, majd a Corvinus tanára volt, és a kezdetektől részt vett a Nemzeti Közszolgálati Egyetem építésében, dékánként, illetve rektorhelyettesként is. Kormányzati pozíciókat töltött be felsőoktatási területen, és az ügyérvilágban szintén megmérettette magát. Nemzetközi kapcsolatait kutatóként, oktatóként és vezetőként sikerrel fordította intézményei javára.

Egykori és jelenlegi egyetemi kollégái úgy döntöttek, hogy 50. születésnapjára egy ünnepi kötettel kedveskednek neki. A kötet szerzői és szerkesztői azt remélik, hogy az ünnepelt szakmai érdeklődéséhez közel álló tárgyú tanulmányokat egybegyűjtő kötet a közigazgatás, az állambölcsélet, a kormányzástan és a büntetőjog iránt érdeklődőknek is élvezetes olvasmány lesz.

A szakmai eredményein túl Kis Norbert ugyanakkor férj, családapa, futballrajongó, magyar patrióta, az igazságot kereső, sorskérdéseken töprengő és nemzetközi perspektívákban gondolkodó ember. A kötet tanulmányain keresztül kollégái segítségével talán személyiségének egy-egy vonása is kirajzolódhat az olvasó előtt.